

Halász Péter

„DE KICSIKÉK VOLTUNK,
AMIKOR MEGSZÜLETTÜNK....!”

APRÓ EMLÉKEK EGY NAGY EMBERRŐL

Ezzel a mosolygósan kiejtett mondattal szokta volt átlendíteni az olykor elakadt társasági beszélgetést Domokos Pál Péter, akit én 1954-től, vagy talán 1958-tól, de igazából 1966-tól ismertem. Miért ez a bizonytalanság?

Ahhoz hogy megértsük, tudnunk kell: Péter bácsi és szüleim Budapest azonos kerületében laktak, házaink bütüjükkal összeérték, a hátsó udvarokat csupán két méter magas téglafal választotta el, amin nemcsak a macskák jártak át, de mi, gyermekek is, ha átesett a labda. Így aztán nem csoda, ha a kisebbik Domokos fiúval egy osztályba jártam, a Bartók Béla úti általános iskolába. Nem volt valami kellemes osztálytárs, mert a szünetekben lebonyolított nagyszabású verekedéseink során a nálam majd’ fejjel magasabb Ádámmal szemben rendszerint én húztam a rövidebbet. Édesapjáról pedig csak annyit tudtam a húgomnak akkor még csak udvarolható későbbi sógoromtól, hogy a József Attila Gimnáziumban tanít, és azzal „bünteti” helytelenkedő diákjait, hogy kihívja őket a katedrához és elénekelteti velük a magyar himnuszt. Ez volt tehát az első alkalom, amikor találkoztam Domokos Pál Péter – hírével. Aztán a házibulis időszakban – bár akkoriban inkább zsúrnak neveztük – kiderült, hogy nemcsak Ádám volt verekedős, de ha úgy hozta az élet, a gyermekeit szigorúan nevelő apa sem ment a szomszédba egy-egy pálcaért. Egy ízben, Ádámnak talán 9 óra haza kellett volna mennie egy ilyen táncos összejevetelről, de ő túlságosan jól érezte magát. 10 órakor becsöngetett a zord atya, sűrű bocsánatkérések közepette kezet csókolt a háziasszonynak és megkérdezte, hogy néhány percre igénybe veheti-e a konyhát, mert a fiával megbeszélőnivalója van. Megkapván az engedélyt, a kabátja alól elővett valami fenytőeszközt, és a vétkezt irgalmatlanul elrakta. Aztán bocsánatkérés, kézcsók a háziasszonynak és elvonultak. Én nem voltam ott, de később értesültem az esetről a háziasszonytól. Isten

bűnömül ne vegye, de némi elégtétellel értesültem Ádám barátom eligazításáról.

Igazából azonban 1966-ban ismertem meg Domokos Pál Pétert. Két diákkori barátommal akkor már évek óta jártuk nyaranta Erdélyt. Előbb a hegyeit, később inkább a falvakat, városokat látogattuk, főként azokat, ahol orvostanhallgató barátaink családjával találkozhattunk: Nagyváradot, Homoródalmást, Szepsiszentgyörgyöt, a Nyikó menti Rugonfalvát és környékét, míg aztán néhányukat már diplomás orvosként át nem dobták a Kárpátokon túlra, Moldvába, ahonnan azt írták leveleikben, hogy milyen érdekes, néhány faluban magyarul beszélő emberek élnek. Elhatároztuk, hogy meglátogatjuk őket. Én akkor már bekapcsolódtam kenyérkereső agrármérnöki foglalkozásom mellett a Néprajzi Múzeum által szervezett Önkéntes Néprajzi Gyűjtőmozgalomba, túl voltam néhány díjnyertes pályamunkán, s rendkívül megragadott, amit a néhány meglátogatott moldvai településen tapasztaltam: Onyesten, főleg pedig Csíkfaluban és Külsőrekecsinben. Hazatérve aztán a könyvtárakban utánanézttem, hol is jártunk, s megtudtam, hogy a Moldvában élő magyar népcsoport legjobb ismerője nem más, mint az én Ádám barátom szigorú édesapja, Domokos Pál Péter. Mi sem volt természetesebb számomra, mint hogy fölkeressem. Elmondtam neki: mintha néprajzi olvasmányaim elevenedtek volna meg Moldvában. Láthattam a magyarság talán évszázadokkal ezelőtti falusi épületeit, lakásait, viseletüket; hallhattam, hogyan szólhattak nyelvújításunk előtti nyelvemlékeink. Bepillanthattam hajdani falusi közösségeink életébe, de nem a szakkönyvek lapjain, hanem az élő valóságban. Úgy éreztem – mondtam Péter bácsinak –, hogy olyan kincset találtam, amit fel kell tárnom, ki kell aknáznom, mert csak ezzel válhatnak teljessé a magyar hagyományos művelődésre vonatkozó ismereteink. Ebben egyetértettünk, s látva örömét és boldogságát, hogy hírt kapott a számára oly kedves moldvai magyarokról, nagy terveket kezdtünk kovácsolni a téma felkutatásáról.

Én már akkor elhatároztam, hogy minden szabadságomat Moldvában töltöm, ő pedig igyekezett felkészíteni ezekre az utakra. Mindenekelőtt elküldött a Baranya megyei Szárászra, ahol évekig élt, gazdálkodott, mikor az 1940-es évek végén a pártállam megfosztotta az iskolai oktatás lehetőségétől, s abból tartotta el hattagú családját. Szárászon, Egyházasközáron és Mekényesen sok egykori ismerősével találkozhattam,

újakat is szereztem, akik nyomán aztán elindulhattam Moldvába, ahol rendszerint a '40-es években Magyarországra menekült moldvaiak rokonának, vejének, egyéb hozzátartozójának neveztem ki magam, mert a romániai kommunista hatalom politikai és egyházi elhárítása olyan igyekezettel próbált távol tartani tőlük minden magyarországi, de még erdélyi érdeklődőt, kutatót is, ahogy csak egy vétkes hatalom félhet tetteinek nyilvánosságra kerülésétől.

Kezdetben a készülő Magyar Néprajzi Atlaszhoz gyűjtöttem harmadmagammal, összesen nyolc településről az anyagot, és hazatérve, természetesen minden utamról, tapasztalatomról beszámoltam Péter bácsinak, aki szomjasan várta a híreket, s mindig ellátott újabb feladatokkal. Kedves emlékem abból az időből, hogy 1970 tavaszán feleségemmel és kisbabánkkal kerestük őt fel, de alig értettük egymás szavát, mert Réka lányom egetverő bömböléssel tiltakozott, amiért nem vele foglalkozunk. Mikor mentegetőzni kezdtünk leánykánk tapintatlan viselkedése miatt, ő angyali mosollyal közölte velünk, hogy *„ez Péter bácsi fülének a legkellemesebb zene”*.

Persze ezeknek az úti beszámolóknak híre ment, s egyre több barátom kezdett érdeklődni Domokos Pál Péter és a moldvai magyarok iránt, úgyhogy hamarosan „kinőttük” Péter bácsiék „fogadószojáját”, ezért ezeket az összejöveleteket áttettük szüleim közeli lakásának egyik szobájába, ahol 10-12-en is elfértünk. Erre már azért is szükség volt, mert Domokos Pál Péter az 1960-as évek elejétől rendőri megfigyelés alatt állt, ugyanis a – ha nem is olyan fejlett, mint Romániában, vagyis állampolgárainak valamivel több szabadságot engedő – szocializmus nálunk is olyan bizonytalan lábakon állt – az '56-osok többsége nemrég szabadult –, hogy néhány, erdélyi gyökerekkel rendelkező idős úrnak a Gellért Szálló teraszán történt alkalmi találkozásaitól is félniük kellett. Ezt a rendőri megfigyelést aztán fokozatosan enyhítették, emlékszem, egy alkalommal milyen büszkén dicsekedett, hogy labdarúgó mérkőzésre már eltávozhat hazulról, de hangversenyre még nem. Szegény Péter bácsi! Azt hiszem, egész életében nem volt focimeccsen!

Ahogy aztán az 1970-es években egyre szélesebb körben terjedt a táncházmozgalom, oda is be lehetett csempészni néhány, az adott tájról szóló előadást, és természetesen, hogy ha a moldvai tánc volt a fő téma, akkor elsősorban Domokos Pál Pétert igyekeztek meghívni

a szervezők, ha pedig ő nem ért rá, akkor Csoma Gergely barátom vagy én helyettesítettük, és helyszínen készült színes diaképek vetítésével gazdagítottuk a műsort. Péter bácsi kitűnő előadó volt, tanáros, jól tagolt hangsúlyozásán érezni lehetett, hogy hozzászólt a nagyszámú hallgatóság előtti beszédhez, szinte szónokolt. Űgyesen felépített szövegét rendszerint azzal kezdte, hogy a vizek mentén haladva, felsorolta az általa meglátogatott moldvai csángó településeket, érzékeltetve, hogy milyen nagy területen és milyen számos helyen élnek ott a magyarok. Aztán áttért arra, hogy milyen elkeserítő állapotban kell élniük, megfosztva immár évszázadok óta az anyanyelvi oktatás és a vallásgyakorlat minden lehetőségétől, végül arról beszélt, hogy miért fontosak nekünk a moldvai csángómagyarok. Akik – mint mondta – a Föld legelfeledettebb kisebbségei, hiszen nemcsak a világ nem tud róluk szinte semmit, de mi, magyarok is alig hallottunk, hallunk róluk. Végezetül rendszerint arra kérte a tisztelt hallgatóságot, esténként mindenki gyűjtson meg egy-egy szál gyufát, s amíg az elég, addig gondolkozzanak el a moldvai csángómagyarok sorsán.

Domokos Pál Péter tehát jól felépítette előadásait, de a harmincadik, ötvenedik alkalommal már szinte gépiessé vált a szöveg. Így esett meg, hogy az Egyetemi Színpad egyik előadásán kínos fiaskó érte. Mondta, mondta a számára jól ismert, de a közönség többségének persze új, izgalmas információkat nyújtó szövegét, amikor egyszer csak... megállt. Megállt és hosszú percekig tünődve nézett maga elé. Azt hittük, rosszul van, pedig csak kizökent gondolatainak kerékvágásából. Végül a közönség udvariasan tapsolni kezdett, ő pedig szó nélkül megfordult és elhagyta a színpadot. Elébe szaladtam, s ahogy belekarolva jöttünk le a lépcsőn, odasúgta nekem: – *No fiam, én aztán leszereltem!*

Sem azelőtt, sem azután nem emlékszem, hogy hasonló emlékezetkijágyásra került volna sor nála. Illetve egyszer még valami hasonló ijedelemre adott okot. Többször is elkísértem Egyházaskozárra, mikor valamilyen alkalomra meghívták, ilyenkor hárman mentünk, mert egyikünknek sem volt kocsija, de dr. Laczkó Mihály barátom, akinek családja az 1940-es években települt haza a moldvai Lábnyikból, szívesen elvitt bennünket. Ilyenkor láthattam, hogy Péter bácsit milyen megható szeretettel vették körül a hazatelepültek, akik már jó két

évtizede nem voltak „*moldvai csángók*”, hanem elmaradottságukat tüneményes gyorsasággal behozó, de kulturális hagyományaitak Népművészet Mestereik révén is őrző, moldvai származású baranyai magyarok. Szinte összevesztek azon, hogy ki adjon neki szállást, kinek az ebédmehívását fogadja el. Délután pedig az iskola tornatermében gyűltek össze a falubeliek, ahol Péter bácsi beszélt, mit beszélt, *prédikált* nekik Moldvában maradt testvéreik megindító sorsáról, s arról, hogy ne hagyják el hagyományaitak és szeressék egymást. Rendszerint a moldvai Magyarfaluból hazatért Jankó Mátyás és felesége láttak vendégül minket, Anna néni pompás ebédeket készített, volt ott tyúklevés, csirkepaprikás, rántott hús és hatalmas torta. Kinn terítettek az udvaron a nagy körtefa alatt, jóízűen ettünk-ittunk, Péter bácsi is jó étvággal fogyasztott, de a torta után egyszer csak nagyon hallgatag lett. A napsugár áttűzött a körtefa levelein, megcsillant fehér haján, ő pedig egyre merevebben nézett maga elé. Már-már valami bajtól tartottam, mikor megszólalt: – *Abból a tortából kaphatnék még egy szeletet?*

Nagy megkönnyebbedéssel sóhajtottam fel.

Péter bácsit látogatva jó néhány kiváló emberrel ismerkedhettem meg, akik vagy készültek, vagy érkeztek Moldvába vagy Moldvából. Híreket hoztak, s tudással gyarapodva távoztak tőle. Népzenegyűjtők hozták bemutatni félig vagy teljesen titokban készült felvételeiket, Moldvában kapott vagy vásárolt cserepeiket, viseletdarabjaikat, élményeiket és kérdéseiket. Népdalénekes leányokkal találkozhattam nála, akik kottáért, jó szóért, biztatásért látogatták. Néhányszor összefutottam Csoóri Sándorral, Kósa Ferenc rendezővel, Tornai Józseffel, vagy az idősebb „tettetársak” közül a gyergyói Balás Gáborral, aki egy üzemi lap szerkesztőjeként jelentetett meg néhány Lakatos Demeter-verset, vagy a gelencei születésű Bodor Györggyel, akinek jelenős szerepe volt abban, hogy az 1941-ben Bukovinából hazahozott székelyek ne a Dunántúlon szétszórva, hanem a kitelepített svábok helyére, viszonylag egy tömbben leljenek új otthonra. Mikor Péter bácsi révén megismertem Bodor Györgyöt, már nagyon törődött, börtönviselt, megtört egészségű ember volt, ugyanis 1962-ben „külpolitikai érdekek veszélyeztetése miatt” letartóztatták, három és fél évi börtönre ítélték, de 1963-ban már kiszabadult. Több írását is közöltem a *Honismeretben*, s Péter bácsi a lelkemre kötötte, minél több cikket kérjek tőle, még ha

nem is közöljük valamennyit, hogy legyen elfoglaltsága ennek a világgal meghasonlott embernek.

Az 1970-es évek közepén már olyan nagy érdeklődés volt a Domokos Pál Pétert látogatók, főleg a fiatalok körében, hogy Péter bácsival egyetértésben elhatároztam, összehívom mindazokat, akik Moldvában megfordulva onnan szellemi vagy tárgyi értékeket hoztak, akár valóságosan, akár filmekben, hangszalagon vagy papíron, s amit lehet, eljuttatunk a Néprajzi Múzeum Adattárába, hogy ne vesszen el, ha csak lehet, ne kótyavetyéljük el, hanem álljon a néprajztudomány rendelkezésére. Közösén írtuk össze azok névsorát, akikről tudtuk, hogy vagy már jártak Moldvában, vagy legalábbis érdeklődnek az ott élő csángómagyarok történelme, művelődése, sorsa iránt. Ezeknek az érdeklődéseknek többféle gyökere lehetett: a kalandvágtyótól, a népművészeti tárgyak adásvételén keresztül a néphagyomány iránti jó szándékú, olykor tudományos érdeklődésig. Volt, aki fényképezte a csángó népeletet, volt, aki népdalt, népmesét gyűjtött, viseletet kunyerált vagy vásárolt, s volt, aki éppen csak megjárta magát, hogy aztán elmesélhesse a barátainak: voltam Moldvában! Mint a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtők Szakosztályának titkára, vállalkoztam egy néprajzi-módszertani tanácskozás megszervezésére, amire az érdi művelődési központban került sor. Száznál több meghívót küldtünk szét, és hetvennél többen jöttek össze. Főként arról tárgyaltunk, hogy fontos volna: ne csak nézelődni járjunk Moldvába, hanem gyűjtsünk is, persze elsősorban nem tárgyakat, hanem ismeretanyagot. Ehhez jó segítségünkre lehetnek a Néprajzi Múzeum Adattárának kisebb-nagyobb kérdőívei, gyűjtési útmutatói; ha pedig tárgyakat hoz valaki, ajánlja fel megvételre a múzeumnak.

A hazai belügy, a román érdekeket féltve, néhány napon belül lecsapott a társaságra, vagyis rám és még néhány társamra, ma sem tudom pontosan, hányunkra. Még a tanácskozáson részt vevő Domokos Pál Pétert is kihallgatták, és mindnyájunkat megfenyegettek, hogy tilos dolgot művelünk, mert az untalanul szajkózott „nemzetközi” szolidaritás a gyakorlatban nem terjedt, nem terjedhetett ki a külhoni magyarokra. A téma azonban továbbra is vonzotta egyfelől azokat, akik a romantikát keresték a hazai és romániai „szekusok” meg a helybeli besúgók által „elaknásított” terepen, másfelől tartalmas lehetőséget kínált azoknak, akik a hagyomány archaikus rétegeiben keresték a

magyar múlt emlékeit. Egyre több hazai folyóirat közölt csángó témájú írásokat, s Domokos Pál Péter szava nyomán a tudományos érdeklődéssel összefonódó nemzeti elkötelezettség zászlajára írhattuk a „világ legelfeledettebb kisebbségének” ügyét. Így aztán 1990-ben nem volt nehéz összegyűjteni azt a 10-12 embert, akivel megalapíthattuk a Lakatos Demeter csángó költő nevét viselő kulturális egyesületet, amit aztán 1990. szeptember 27-én vett nyilvántartásba a bíróság. Tiszteletbeli elnökünknek ki mászt választhattunk volna, mint Domokos Pál Pétert. Ennek előzményeként 1991. március 2-án a Magyar Néprajzi Társasággal közösen egész napos tudományos tanácskozást szerveztünk a 90 esztendő korhoz közelítő Domokos Pál Péter tiszteletére a Ráday Gyűjtemény dísztermében a moldvai magyarok történelméről, művelődéséről, sorsáról. Az ünnepi ülésen a termet a pusztinai Szócs Anna szöttesei és Csoma Gergely színes fényképei díszítették, több mint háromezren vettek részt, hat hosszabb és mintegy húsz rövidebb referátum hangzott el. Tartalmasak és színvonalasak voltak ezek az előadások, de valamennyiünket lepipált a 89 esztendő ünnepelt, aki megköszönve a tiszteletére elhangzottakat, nemrég történt súlyos balesetéről beszélt, ami Veszprémben tartott előadását követően hazatérőben érte, s az autó vezetőjének életébe került, ő pedig majd' egy hétig feküdt utána kómában, öntudatlanul. Mikor magához tért, nem érzékelte az eltelt időt, ami lehetett néhány nap, vagy akár több évszázad... Mint az a somlyói barát, aki elhagyván a kolostort egy csodálatos szépen éneklő madár nyomába eredve, elkóborolt az erdőben, s mire visszatért, már másokat talált a kolostor kapujában, mászt az apáti tisztségben, s azok is csak halványan emlékeztek arra, hogy volt egyszer náluk egy szerzetes, akiről azt beszélték, hogy elveszett... Az időről, az idő viszonylagosságáról beszélt tehát a pátriárkai kort megélt Domokos Pál Péter, én pedig életem nagy mulasztásai között tartom számon azóta is, hogy azt a briliáns tanmesét nem vettük fel, de hát ő volt az egyetlen a negyedszáz előadó között, aki *szabadon* beszélt, így ez a tanmese nem kerülhetett bele az ünnepi konferencián elhangzott előadásokat tartalmazó, de már poszthumusz kötetbe.¹ Ez

1 „Megfog vala apóm szokor kezemtül...” *Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére.* Budapest, 1993, Lakatos Demeter Egyesület. Az idő problémájáról való elmélkedését később, a *Honismeret* 2001. évi 3. számának 30-32. oldalán közöltem.

a konferencia volt jelképesen és valóságosan is a Lakatos Demeter Egyesület tagságát tiszteletbeli elnökünk segedelmével összehoztam alkalom, aminek nyomán 120, moldvai csángómagyarok iránt érdeklődő és értük tenni is akaró emberrel, de facto megalakult az egyesület, amit aztán 1990. szeptember 27-én hivatalosan is bejegyzett a fővárosi bíróság. Ennek hírére Péter bácsi nagy örömmel fogadta, de akkor már erősen megromlott testi állapotban volt, egyesületszervező munkánkban csak tanácsaival vett részt, s a Lakatos Demeter Egyesület titkáráként inkább csak számadás és tanácskérés céljából kerestem fel, vagy ha valakit vittem hozzá bemutatni, mint egy Magyarországra érkezett gyönyörűséges moldvai csángó leányt, aki szerette volna megismerni Domokos Pál Pétert. Csodaszép, hosszú barna hajú, formás leány volt, Péter bácsi rögtön maga mellé ültette, átkarolta és hosszasan gyönyörködött benne, majd – *Hej, haj* – mondta szomorkásan –, *ha én még egyszer kilencven esztendőös lehetnék!*

Kedves emlékem azokból a hónapokból az is, amikor telefonon arra kért, hogy ne menjek hozzá a már megbeszélte időpontban, mert fogorvoshoz kell mennie. Meglepődve hallgathattam néhány másodpercig, mert így folytatta: – *Csodálkozol, ugye, hogy ebben a korban még fogorvoshoz kell járnom. Hát kívánom neked, hogy kilencven esztendősen te is járd fogorvoshoz, mert az azt jelenti, hogy még élsz és van még legalább egy fogad.*

Látogatói között természetesen lehettek és voltak sunyi szándékkal érkezettek is. 1990 januárjában Lezsák Sándor kérésére egy Székelyföldre és Moldvába küldött MDF-segélyszállítmányt kísértem Romániába, ételt, ruhát, könyveket vittünk jórészt megadott címekre. Többek között eljutottunk konzerveinkkel és gyógyszereinkkel a csíkszépvízi öregek otthonába is, ahol megtudtuk, hogy annak vezetője öngyilkos lett, mert a Szekuritáté embere volt, és félt a felelősségre vonástól. Hazatérve Péter bácsinak erről is beszámoltam, mire ő felcsillanó szemekkel mondta: *Ismertem, nálam is többször járt. Nagyon érdeklődő ember volt!* Hát igen.

Domokos Pál Péterrel én mindig atya-fíúi viszonyban voltam, de azért kicsivel több volt bennem a tisztelet, mint egy átlagos családi kapcsolatban. Péter bácsit mindig magáztam, eszembe sem jutott, hogy megkérjem a tegezésre, talán ha följánlja...? Kapcsolatunk érzelmi erősségét elsősorban a számomra dedikált könyveibe írt bejegyzésekből

érezkelhettem, amikből itt most csak kettőt idézek. Az egyik *A moldvai magyarság* 3., 1941. évi kiadása, amire a budai Vár egyik antikváriumában, a Vajdahunyadról Budapestre került Lőrincz Ernőnél találtam, s boldogan csaptam le rá. Péter bácsi a következőket írta bele:

Nagy öröm számomra, hogy könyvemet Halász Péter gondozásában tudom, mert ott állandó virágzásban is marad. Édestestvérré válásunknak indoka a moldvai csángómagyarok ügyének szülője a könyv, melyben örökség konturjai vannak felvázolva! Teljesebbé kell tenni, minden szavát kikristályosítani... hangsúlyozom, mert szavaimat Halász Péter füle meghallja és lelke szeretetével életútján szakadatlanul sugározza, életcéljául tüzi ki az ügyet. Munkád szenvedésekkel kezdődik, tehát helyes! Isten minden lépésedet ezerszer áldja meg.

Bp. 1981. IX. 14.

Domokos Pál Péter

A másik pedig a Szent István Társulatnál 1979-ben megjelent, impozáns méretű és tartalmú, jó másfélezer oldalas könyv, az „...*édes Hazámnak akartam szolgálni...*”, ami a moldvai csángómagyarok történetének áttekintését, a Kájoni Jánosra és Cantionale Catholicumára, valamint a Petrás Incze János életére és műveire vonatkozó ismereteket és a hozzátartozó Okmánytárat tartalmazza. Ebben a könyvben a következő ajánlást kaptam:

Halász Péteréknek nagy szeretettel ajánlom a világ legeljelejtettebb kisebbségéről is szóló könyvemet, kiknek szíve az összes barátaim között a leghevesebben dobbant meg a „csángó” szóra és azóta is nagy érdeklődéssel, kitartó munkával segítik előre az ügyet. Szeretettel:

Budapest, 1979. III. 27.

Péter bácsi

Nekem rendkívül jólestek ezek és az ezekhez hasonló bejegyzések, s bár azóta tudom, hogy Péter bácsi gazdag és jószívű fejedelemként bőven osztotta bensőséges, szeretettől áthatott, elismerő dedikációit, de hát tudjuk, hogy a szeretet az az „értéktárgy”, ami akárhány felé osztják, nem kisebbedik. Csak azt sajnálom, hogy nem viszonzozhattam

jóságát hasonlóval, hiszen első csángómagyarokkal foglalkozó könyvem csak halála után egy évtizeddel jelent meg.

Domokos Pál Péter életén és halálán tünődve el kell gondolkodnunk a gondviselés igazságosztó erején. Egyrészt azon, hogy milyen „mennyei jóvátételi bizottság” rendelt a magyarság testvéreitől leginkább magára hagyott népcsoportjának éppen ilyen embert, aki felvállalja őket nemcsak csodálatos dalaikkal, szépséges viseletükkel, kincseket rejtő beszédjükkel, hanem elesettségükkel, szenvedésükkel együtt, s erre tette föl az életét! Másrészt gondoljunk arra, hogy ha Domokos Pál Péternek átlagos életkort mért volna ki a Mindenható, akkor a hatalom által háttérbe szorított, rendőri felügyelet alatt álló emberként távozott volna közülünk, akinek élete munkája nagyrészt kéziratokban, csak néhány könyvtárban fellelhető egykori kiadványban maradt volna az utókorra. De mert megadatott neki a pátriárkai életkor, Domokos Pál Péter valósággal túlélte a magyarság fő ellenségeinek legalábbis egy részét, s amikor elszólítottatott közülünk, munkája termésének túlnyomó része betakarítva, könyvekben, folyóiratokban maradt utána. Amikor pedig a magyarság felett valamelyest kifényesedett az ég itt a Kárpát-medencében, Domokos Pál Péter ismét ellátogathatott Erdélybe, akár szellemével, amikor Csíkszeredán fölelevenítették az ezer székely leány ünnepségét, akár testileg is, kilencven évesen, a gyulafehérvári érsekszenteléskor. Idehaza a magyar kormány kitüntetésekkel tisztelte meg, nevét viselő alapítványokat hoztak létre.

A legnagyobb boldogsága azonban az volt, amikor a pápa magyarországi látogatására érkező több mint ezer moldvai magyar számára a Szent István-bazilikában celebrált misén ő maga üdvözölhette szeretett csángóit. A Gellért tértől indult processzió, mintha a somlyói búcsúba indultak volna, legszebb viseletükben, egyházi zászlóik alatt vonultak a Szent István-bazilikához. A budapesti nép szájátátva bámulta őket, gyönyörködött bennük, míg csak oda nem értek. Ott pedig Domokos Pál Péter várta őket, akiről oly sokan kérdezték tőlem Moldvában, hogy *él-e még? Ugye nem igaz, hogy megholt lenne?* Ott állt előttük a maga valóságában, csizmásan, székely harisnyában, fekete atillában, s beszélt hozzájuk, figyelmeztetve őket a hagyományukhoz, nyelvükhöz, magyarságukhoz való ragaszkodás fontosságára. – *Ti magyarok vagytok – hangzott szózata –, akárki akármit mond rólatok, ne higgyétek! Magyarok vagytok, s maradjatok meg magyarságotokban!*

A 120 esztendeje született és 29 esztendeje meghalt Domokos Pál Péter úgy ment el közülünk, hogy tanítványok, követők egész hada kapta fel a kezéből kiesett kardot és vakolókanalat. Harminc esztendeje talán néhány tucat ember volt Magyarországon, aki mélyebben ismerte a moldvai csángók sorsát és értékét, de Erdélyben sem lehettek sokkal többen. Ám az általa kezdett munka eredményeként ma már százak és százak törődnek velük, s talán remélhetjük, hogy a magyar állam értük hozott áldozata is egyre több gyümölcsöt érlel a csángó gyermekek anyanyelvű oktatása és nevelése terén.

Nem, Domokos Pál Péter nem úgy hagyta itt ezt a földet, ahogyan találta!



*Anya gyerekével, 2021
(22,5 x 59 cm, vegyes technika, kollázs)*